

Capitolul I

Omonime¹ se cheamă cele al căror nume este comun, pe când sensul aparținând numelui este diferit ca, de pildă, animal se întrebuințează atât pentru acest om cât și pentru un om pictat. Doar, amândoi au numai numele comun, pe când sensul aparținând numelui este diferit. Căci, dacă cineva ar vrea să arate ce înseamnă la fiecare din aceste două a fi animal va arăta ceea ce este propriu fiecăruia. 1a
5

Sinonime² se cheamă lucrurile la care atât numele este comun, cât și sensul aparținând numelui este același. Astfel, atât omul cât și boul se cheamă vietate. Pentru că om și bou se denumesc cu numele comun de animal, totodată și sensul substanței este aici același. Doar, dacă cineva ar vrea să arate sensul amândurora și ar vrea să spună ce este la fiecare din cele două a fi animal, el va arăta același înțeles. 10

Paronime³, în sfârșit, se cheamă toate lucrurile care se numesc după altceva astfel ca denumirea lor să capete o formă de flexiune deosebită. Așa, de exemplu, gramaticul e numit după gramatică, iar viteazul după vitejie. 15

Capitolul II

Dintre cele ce se spun, unele se spun în
20 legătură, altele fără legătură⁴. În legătură, de
pildă: omul aleargă, omul învinge, iar fără
legătură, om, bou, aleargă, învinge.

Dintre cele ce sunt unele se enunță despre
un subiect, dar nu sunt în nici un subiect, așa
cum om se spune despre un om anume ca
subiect, dar nu este în nici un subiect⁵; altele
25 însă sunt într-un subiect, dar nu sunt enunțate
despre nici un subiect (într-un subiect zic că
este ceea ce nefiind ca o parte în ceva nu
este nici în afară de subiectul în care este,
precum o artă gramaticală anumită este în
suflet ca subiect al ei, dar nu este enunțată
30 despre nici un subiect, și cum este o albeață
anumită în corp ca subiect al ei căci orice
culoare este într-un corp dar nu este enun-
țată despre nici un subiect); altele însă sunt
1b enunțate în același timp despre un subiect
și sunt într-un subiect, ca de pildă știința
care este în suflet ca subiect și se enunță
totodată despre gramatică luată ca subiect al
ei. Mai sunt, în sfârșit, altele care nu sunt
nici într-un subiect nici nu se enunță despre
un subiect, ca, de exemplu, un anumit om și
un anumit cal; căci nici un lucru din acele
5 de acest fel nu este într-un subiect, nici nu
se enunță despre un subiect.

Îndeobște însă cele indivizibile și ce
este numeric unu nu se enunță despre nici
un subiect, totuși nimic nu împiedică aici

ca unele să fie într-un subiect. Doar, o artă gramaticală anumită face parte din cele ce sunt într-un subiect, deși nu se enunță despre un subiect.

Capitolul III

Dacă ceva se enunță ca predicat despre ceva, ca despre subiectul său, atunci toate cele ce se spun despre acel predicat, se vor spune și despre subiect, precum om despre un om anumit și animal, despre om. Prin urmare, și despre un om anumit trebuie să se enunțe ca predicat animal; căci omul anumit este om și animal. 10

Dacă genurile⁶ sunt diferite fără a fi subordonate unele față de altele, au și după specie⁷ diferențe, ca de exemplu, animal și știință. Diferențele privind animalul sunt pedestru și biped, înaripat și acvatic; din aceste diferențe însă nici una nu e valabilă pentru știință; căci o știință nu se deosebește de alta prin aceea că este bipedă. Pe de altă parte, nimic nu oprește ca genuri laolaltă subordonate să aibă aceleași diferențe specifice. Aceasta întrucât genurile supraordonate se enunță despre cele subordonate lor; prin urmare, toate diferențele predicatului vor fi și ale subiectului. 15 20

Capitolul IV

Din cele rostite fără legătură⁸ înseamnă fiecare: sau o substanță sau o cantitate sau o calitate sau o relație sau de locul ori
 25 timpul ori poziția ori posesia, o acțiune sau pasiunea.

În general, exemplificând, este substanță
 de pildă om, cal; cantitate, ceva lung de
 2a doi, de trei coți; calitate, ceva alb, ceva gramatical; relație, ceva dublu, jumătate, mai mare; loc în agora, în Liceu; timp, ieri, anul trecut; poziție, este culcat, este așezat; posesiune: este încălțat, este înarmat; acțiune, taie, arde; pătimire, e tăiat, e ars.

În sine și pentru sine, nici un termen din
 5 cei amintiți nu afirmă sau neagă; acestea doar prin legătura lor. Numai afirmația și negația se arată a fi adevărate sau false. Din cele însă ce se rostesc fără legătură nimic
 10 nu este nici adevărat nici fals, ca om, alb, aleargă, învinge.

Capitolul V

Substanță⁹ în înțelesul cel mai propriu, prim și mai tare este aceea ce nici nu se enunță despre un subiect, nici nu este într-un subiect, ca de exemplu un anumit om sau un anumit cal.

Substanțe secunde¹⁰ se cheamă speciile, în care sunt cuprinse substanțele în înțelesul dintâi, precum și genurile acestor specii. Astfel, un anumit om intră în specia om, iar genul speciei este animalul. Ele se cheamă deci substanțe secunde, precum om și animal.

Din cele spuse se vede bine că, la cele ce se enunță despre un subiect, atât numele cât și sensul se vor enunța în mod necesar ca predicat despre subiect, așa cum om se enunță despre un anumit om ca subiect și, deci, numele se enunță ca predicat al lui. Căci vei enunța predicatul om despre un om anumit. Dar și definiția omului se va enunța ca predicat despre un om anumit, fiindcă omul anumit este om și animal totdeodată. Și astfel despre subiect se va enunța ca predicat și numele și sensul. Pe de altă parte, la cele ce sunt într-un subiect, la cele mai multe nici numele nici sensul nu se enunță despre subiect; totuși, la unele, câteodată nimic nu stă în cale ca numele să se enunțe despre subiect, dar este cu neputință sensul. Așa, de pildă, albul, dacă se găsește la un corp ca subiect al său, se enunță despre subiect – căci corpul se numește alb –, dar sensul albului nu poate fi enunțat niciodată despre corp.

Toate celelalte se enunță sau despre substanțele prime ca subiecte, sau sunt chiar în acele subiecte. Aceasta se vede bine când cercetăm cazurile singulare. Astfel animal se enunță ca predicat despre om; prin urmare, trebuie să se enunțe și despre un om anumit.

2b Căci, dacă nu se enunță despre nici un om anumit, atunci nici în general despre om. Tot așa culoarea este în corp; prin urmare ea trebuie să fie și într-un corp anumit. Doar, dacă nu este în nici un corp particular, ea nu este nici în general în corp. Toate celelalte deci se enunță sau despre primele substanțe ca subiecte, sau sunt chiar în acele subiecte. 5 Dacă, deci, primele substanțe nu sunt, e cu neputință să mai fie ceva.

Dintre substanțele secunde specia este mai mult substanță decât genul, ea stând mai aproape de substanța primă. Astfel încât, dacă cineva explică ce este substanța primă, 10 va răspunde mai clar și mai potrivit, dacă o va face prin specie și nu prin gen. Așa, de pildă, vrând să descrie cineva un om anumit, o va face mai clar, numindu-l om decât numindu-l animal. Om este mai propriu unui om anumit, animal însă e mai general. Și, arătând cineva ce este un arbore, o va face în chip mai lămurit, numindu-l arbore decât 15 numindu-l plantă. Apoi, substanțele prime se cheamă cel mai îndeobște substanțe, pentru că ele sunt subiecte a toate celelalte și toate celelalte se enunță despre ele. Așa însă cum se comportă substanțele prime față de toate celelalte, așa se comportă și specia față de gen. Doar, specia este subiect al genului: genurile se enunță despre specii, dar nu și invers, adică speciile despre genuri. Astfel, și de aici urmează că specia este mai mult substanță decât genul.

20 Dar speciile înseși, întrucât nu sunt genuri, una nu este mai mult substanță decât

alta; căci numindu-l om, pe un om anumit, nu se va enunța despre el nimic mai propriu, decât enunțându-se despre un cal anumit, numindu-l cal. Tot așa la substanțele prime una nu este mai mult substanță decât alta; un om anumit nu este cu nimic mai mult substanță decât un bou anumit. În chip firesc însă, după substanțele prime, dintre toate celelalte numai speciile și genurile se numesc substanțe secunde. Fiindcă, numai ele sunt predicatul care explică substanța primă după înțelesul ei. Aceasta întrucât arătând cineva ce este un om anumit, stabilindu-i specia sau genul, îl va descrie în mod propriu, și îl va lămurii mai bine, numindu-l om decât animal. Din celelalte însă, arăta cum că el este alb, sau el aleargă, și altele de acest fel nici o atribuire nu-i este proprie; prin urmare în chip potrivit din toate celelalte numai speciile și genurile se cheamă substanțe. Mai apoi, substanțele prime, fiind subiecte a toate celelalte, se cheamă substanțe în înțelesul cel mai propriu. Așa însă cum substanțele prime se comportă față de toate celelalte, așa și speciile și genurile substanțelor prime se comportă față de toate celelalte; căci despre ele se enunță toate celelalte. Un om anumit va fi numit gramatician, deci atât omul cât și animalul. Și în același fel și în celelalte.

Orice substanță are proprietatea că nu este în nici un subiect. Substanța primă, anume, nu este nici într-un subiect¹¹, nici nu se enunță despre un subiect¹². La substanțele secunde se vede bine din cele ce urmează

că nu sunt în nici un subiect: om se enunță,
 10 ce e drept, despre un om anumit ca subiect,
 dar omul nu este în nici un subiect. Omul
 nu este într-un om anumit. Și tot așa animal,
 se spune, ce e drept, despre un om anumit
 ca subiect, dar animalul nu este într-un om
 anumit. Apoi, la cele ce sunt într-un subiect,
 15 nimic nu oprește ca numele să se enunțe
 uneori despre subiect, dar este cu neputință
 sensul. La substanțele secunde însă, sensul
 se enunță despre subiect¹³ tot așa ca și
 numele: sensul omului se va enunța despre
 un om anumit, și tot așa cel al animalului.
 Prin urmare, substanța nu se poate socoti
 20 între lucrurile care sunt într-un subiect.

Aceasta însă nu este o proprietate a
 substanței: nici diferența nu este într-un
 subiect. Pedestru și biped se spun, ce e
 drept, despre subiectul om, dar nu sunt în
 subiect: pedestrul și bipedul nu sunt în
 25 om. Dar și sensul diferenței se enunță ca
 predicat despre ce se arată diferența. Dacă,
 de exemplu, pedestru se spune despre om,
 atunci și acest sens trebuie enunțat despre
 om: căci pedestru este omul.

Dar, dacă părțile substanțelor sunt în
 întregul lor într-un anumit moment ca în
 30 subiectul lor, aceasta să nu ne tulbure ca
 și cum am fi siliți, astfel, să tăgăduim că
 ele sunt substanțe. Căci, dacă s-a vorbit
 de lucruri care sunt într-un subiect, nu s-a
 înțeles prin aceasta că ele sunt ca părți în
 ceva.

Dar, substanțelor și diferențelor le convine
 ca tot ce se derivă din ele să se enunțe în înțeles

sinonim¹⁴. Căci toate enunțările derivate din ele se enunță sau despre indivizi sau despre specii. Din substanța primă nu se derivă nici o enunțare, deoarece ea nu se enunță despre nici un subiect. La substanțele secundă însă, specia se enunță despre individ, iar genul despre specie și individ totdeodată. Tot așa se enunță însă și diferențele despre specii și indivizi. Dar substanțele prime primesc și sensul speciilor și pe cel al genurilor, iar specia pe cel al genului. Fiindcă, tot ce se spune despre predicat se va spune și despre subiect. Tot așa primesc însă speciile și indivizii și sensul diferențelor. Dar, pentru noi, sinonime au fost cele ce au atât numele comun cât și același sens. Prin urmare, tot ce este derivat din substanțe și din diferențe se enunță în înțeleles sinonim. 35 3b 5

Orice substanță pare a însemna ceva anume¹⁵. Cât le privește este fără de îndoială și adevărat că substanțele prime chiar înseamnă un acest ceva. Pentru că acel ceva exprimat este indivizibil și numeric unul. Prin felul denumirii însă la substanțele secundă se poate crea impresia că lucrurile stau tot așa atunci când se vorbește de om sau animal, ceea ce nu este adevărat. În acest caz se indică mai mult ceva calitativ. Acesta întrucât subiectul nu este unul ca în cazul substanței prime, ci om și animal, enunțându-se despre mai multe subiecte. Dar, pe de altă parte, cuvântul nu înseamnă în chip absolut ceva calitativ, cum o face de pildă albul: albul nu înseamnă nimic afară de calitate, pe când genul și specia 10 15

CUPRINS

Notă asupra ediției	5
Capitolul I	9
Capitolul II	10
Capitolul III	11
Capitolul IV	12
Capitolul V	12
Capitolul VI	21
Capitolul VII	27
Capitolul VIII	35
Capitolul IX	44
Capitolul X	45
Capitolul XI	53
Capitolul XII	54
Capitolul XIII	56
Capitolul XIV	57
Capitolul XV	59
Note	61
Postfață	71
Anexă	83
Note	107